

De Republiek in recente publicaties over de vaderlandse geschiedenis

De laatste jaren is er veel belangstelling voor de geschiedenis van Nederland. De politiek heeft zich met de vaderlandse historie bemoeid en in verschillende documentaires wordt de Nederlandse geschiedenis op televisie tot leven gebracht. Genoeg redenen voor uitgevers om met nieuwe boeken op de markt te komen. In onderstaande recensies wordt vooral gekeken hoe de benadering van de Republiek aansluit bij het nieuwe examenonderwerp.

Michael North, *De geschiedenis van Nederland*. (Bert Bakker: Amsterdam 2008) 198 blz., prijs € 17,95.
 'In april 1566 eiste de adel in een petitie de definitieve afschaffing van de kettervervolg en een nieuwe regeling van de religieuze kwestie. Het ontwijkende antwoord van Margaretha van Parma wekte bij de protestanten vertrouwen. Bannelingen keerden terug; in het vrije veld werd openlijk gepreekt en in augustus en september ontladden de religieuze spanningen en agressiviteit zich in een Beeldenstorm.' Deze regels zijn typerend voor de manier waarop *De geschiedenis van Nederland* is geschreven: oppervlakkig en weinig samenhangend. De tekst roept nogal wat vragen op: wat is precies de religieuze kwestie? Wat was het antwoord van Margaretha van Parma? Waar kwamen de bannelingen vandaan? En een Beeldenstorm? Waarom niet de Beeldenstorm? Antwoorden worden door North niet gegeven, het boek blijft een droge, oppervlakkige opsomming van feiten met vaak weinig onderlinge samenhang. Kaarten en afbeeldingen ontbreken.

De Republiek wordt in drie hoofdstukken beschreven. In het eerste hoofdstuk, 'De opstand van de Nederlanden', wordt een schets gegeven van de politieke ontwikkelingen. Meer aandacht heeft North voor de economie, het humanisme en de reformatie. In het hoofdstuk over de Gouden Eeuw, het tweede hoofdstuk, ligt het accent op

handel en kunst. Merkwaardig is de keuze van North om eerst de WIC te bespreken en vervolgens de VOC. Het derde hoofdstuk gaat over het verval in de achttiende eeuw. De beschrijving van stagnatie of neergang van de economie is wel aardig, vooral door het aanhalen van de Amerikaanse historicus Jan de Vries, die een uitzonderlijke theorie over de economie in de Republiek ontwikkelde. Valt er nog iets positiefs over dit boek te melden? Toch wel. Michael North is hoogleraar algemene moderne geschiedenis aan de Ernst-Moritz-Arndt-universiteit in Greifswald. Hierin ligt de verklaring van de oorsprong van dit boekje. In 1997 en 2003 werd *De geschiedenis van Nederland* in het Duits uitgegeven met de bedoeling 'de geschiedenis van buurland Nederland in gecomprimeerde vorm onder de aandacht van een breed lezerspubliek te brengen en daarmee een pijnlijk gevoelde leemte op de Duitse boekenmarkt te vullen.' In dit opzicht is het boek geslaagd.

Liek Mulder, Anne Doedens, Yolande Kortlever, *Geschiedenis van Nederland. Van prehistorie tot heden*. (HBuitgevers: Baarn 2008) 288 blz., € 26,50.

Deze uitgave beschrijft de geschiedenis van Nederland van de prehistorie tot en met deze tijd, ook al zijn de auteurs zich ervan bewust dat pas halverwege de negentiende eeuw van een nationale staat kan worden

gesproken. Opmerkelijk is dat er extra aandacht wordt geschonken, maar niet in elk hoofdstuk, aan de veranderingen in het Nederlandse landschap. Waarom? De schrijvers vinden de veranderingen zó ingrijpend dat het huidige Nederlandse landschap 'vrijwel geheel mensenwerk' genoemd kan worden. Het veranderde Nederlandse landschap beschouwen ze als een belangrijk kenmerk van de geschiedenis van Nederland.

Het deel over de Republiek beslaat slechts twee hoofdstukken. In het hoofdstuk over de Nederlandse Opstand wordt beschreven hoe en wanneer de Republiek 'vorm' kreeg. Tevens wordt het eigenaardige karakter van de Republiek toegelicht. De Dordtse Synode, de laatste periode van de Tachtigjarige Oorlog, het eerste stadhouderloze tijdperk, de stapelmarkt, de slavenhandel, de plat-telandsadel, de zeeoorlogen met Engeland; niets blijft onbesproken in de hoofdstukken over de Gouden Eeuw en de nabloe van de Republiek.

Het boek leest prettig. De teksten zijn niet erg lang en afgewisseld met kaarten, tekeningen en (spot)prenten die een goede aanvulling geven op de inhoud. Ook de kaderteksten zorgen voor informatie en afwisseling.

Han van der Horst, *Een bijzonder land. Het grote verhaal van de vaderlandse geschiedenis.* (Bert Bakker: Amsterdam 2008) 713 blz., € 25,00.

Na het indrukwekkende *Nederland. De vaderlandse geschiedenis van de prehistorie tot nu* richt Han van der Horst zich met *Een bijzonder land* op het speciale karakter van Nederland afgezet tegen de Europese en mondiale historische ontwikkeling. Als uitgangspunt neemt Van der Horst de canon van Nederland. Zo formeel als de commissie de thema's beschrijft, zo anders lijkt de benadering van Van der Horst. Nieuwsgierig en onbevangen worden de mijlpalen van het vaderlands verleden verkend, wat leidt tot originele en levendige verhalen. Van de vijftig onderwerpen vallen er vijftien binnen het tijdvak van de Republiek. Allereerst een uitwerking van de Republiek zélf, waarin de Noordelijke Nederlanden vooral politiek worden benaderd. Vanaf het vertrek van de hertog van Leicester tot en met het binnentrekken van de Franse legers worden alle belangrijke personen en ontwikkelingen uitgewerkt. Vervolgens komen, in de volgorde van de canon, instellingen, personen en verschijnselen aan bod: de VOC, de grachtengordel, Hugo de Groot, de Statenbijbel, Baruch de Spinoza en de patriotten om er enkele te noemen.

Welke springt eruit? *De Atlas Major* van Blaeu, met als ondertitel 'Geen groter genot dan het bestuderen van landkaarten'. Want daarvoor was de *Atlas* bedoeld, als hebbeding voor de steenrijke burgers. Veel bruikbare in-

formatie stond er niet in, want de informatie die de VOC verzamelde werd niet openbaar gemaakt, maar de *Atlas* was wel een 'hoogtepunt van cartografie en aardrijkskunde'. Het sloot aan bij de interesse voor verre landen, vreemde volken en wilde avonturen. Van der Horst beschrijft de problemen en ontwikkelingen op het gebied van de cartografie tot en met de hedendaagse verwerking van meetgegevens van satellieten.

Een zinvolle aanvulling op de vijftig verhalen is het jaartallenoverzicht als afsluiting van het boek.

Gerben Graddesz Hellinga, *Geschiedenis van Nederland. De canon van ons vaderlands verleden.* 7-cd luisterboek. (Walburg Pers), € 29,50.

Een gepensioneerd psychiater die de geschiedenis van ons land in vijftig 'hoogtepunten' - zo wordt de canon in ieder geval in de begeleidende tekst omschreven - naver-

telt. Het vaderland op de divan van de zielknijper? Daar is hier geen sprake van; Hellinga kan het verleden niet duiden, alleen navertellen. En bij het resultaat daarvan moeten de nodige vraagtekens gesteld worden. Vijftien van de vijftig vensters moeten zicht geven op de Republiek. Maar, om in de beeldspraak te blijven, het zicht blijft wat beperkt, Hellinga begrenst zijn vertelling tot hetgeen er in de eerste oogopslag te zien is. Veel andere mogelijkheden heeft hij natuurlijk niet; op zeven cd's van 100 minuten moet over 50 vensters verteld worden: nog geen vijftien minuten per venster!

Voor vergezichten is in deze opzet weinig ruimte. Maar het objectief kan uiteraard wel scherp gesteld worden op de directe omgeving. En dat is niet altijd het geval. Natuurlijk, Hellinga, weet te vermelden dat Leeghwater vooral handig was zichzelf op de voorgrond te plaatsen, terwijl anderen, op de achtergrond, het echte werk deden. De kaartenmaker Blaeu verdiende goed aan het drukken van, onder een andere naam uitgegeven, katholieke geschriften. Maar Hellinga's verklaring voor de economische en culturele achteruitgang, rijke regenten die niet langer wilden investeren in handel en nijverheid, maar hun geld liever in het buitenland en in grond belegden, geen geld meer voor kunst hadden en zich in hun politieke ambten terugtrokken, is karikaturaal en al jaren achterhaald. Ook de beschrijving van de slavenhandel is van dik hout zaagt men planken; waarom zouden slavenhandelaren hun dure lading het liefst aflossen, als daardoor de waarde van de koopwaar zou dalen? Hellinga vertelt als een ouderwetse schoolmeester die het werk van de canoncommissie boeiend kan navertellen en soms van aardige anekdotes kan voorzien, maar als hij meer wil en gaat uitleggen en verklaren, begeeft hij zich op glad ijs. En iedereen weet wat er dan kan gebeuren...

